

פרשת חיי שרה החסד בונה את העולם והאדם

כולם שוים לטובה

הפרשה פותחת במיתת שרה, בביאור לשון הפסוק (בראשית כג, א) "שני חיי שרה", וברש"י: "כולן שוין לטובה". מקשה רבי שלום שבדרון ב"לב שלום", הרי יצחק נולד לשרה בהיותה בת תשעים, ומי שאין לא בנים חשוב כמת, כך אמרה רחל (בראשית ל, א): "הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי", וכי יתכן שכל שנתייה של שרה שוות לטובה?

וכך יקשה בפרשת ויחי שאף היא נקראת בשם חיים כפרשתנו שנקראת חיי שרה, אך עניינה היא מיתה, וכדברי רש"י (בראשית מז, כח) "ויחי יעקב", למה פרשה זו סתומה? לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם'. מוסיף הבעל הטורים "ויחי יעקב", בארץ שלא חיה ימים טובים בלא צער אלא כמנין ויחי (34), שבע עשרה שנה משנולד יוסף עד שנמכר, ושבע עשרה שנה במצרים". שני הפרשות בתורה העוסקות במיתת צדיקים, חיי שרה, ויחי, קרויות בשם "חיים" - חיי הצדיק הם לעולם הבא. ומעתה וכי אף בחיי יעקב נאמר כולם שוין לטובה, הרי חיי הטובים הם מיעוט חיי?

שווים לששון ולשמחה

מחדש רבי שלום שבדרון בספרו "לב שלום", חיי הצדיקים הם קיום המצוות, דומה הדבר ללוח שנה, יש שמקפלים בכל שבוע את הדף זמני השבוע שעבר, ויש שתולשים אותו ולבסוף נשארים עם דפים מעטים. "ואברהם זקן בא בימים", אברהם בא עם כל ימיו, לכך כולם שווים לטובה. וביותר, בספר "תורה שלימה" מאת "מלמד שכולם שוים לששון ולשמחה", שרה שמחה בשעת לידת יצחק כבשעת עקרותה. היתכן?! אכן כן, אין סתירה בדבר, השולחן ערוך (רכז, ג) פוסק: "חייב אדם לברך על הרעה בדעת שלימה ובנפש חפצה כדרך שמברך על הטובה, כי הרעה לעבדי ה' היא שמחתם וטובתם, כיון שמקבל מאהבה מה שגזר עליו השם". נמצא שבקבלת רעה זו הוא עובד את ה' שהיא שמחה לו.

שרה באמונתה ודבקתה בקב"ה ידעה שרצון ה' שלא יהיו לה ילדים, עליה לעשות השתדלות ולהתפלל. אמנם אם רצונו שכך יהא מצבה, הרי שעליה לשמוח ברצון ה', במצב שהקב"ה מעמידה. ולכך אף אם הצטערה בטבעה מחמת היותה עקרה, אך בפנימיותה הייתה שמחתה שלימה כאילו שרויה בטובה שלימה, בידעה שכך הוא רצון ה'. ואף אחר לידת יצחק לא התגברה שמחתה. שני המצבים כאחד הם רצון ה', ועליה לשמוח בהם בשווה.

כוח ההולדה

האדם קיבל כוח ההולדה שבו הוא בורא חדשות ומביא חיים חדשים לעולם, עד שמרוב כמיהה להביא ילדים לעולם, אומרת הגמרא בנדרים (דף סד:), "ותניא, ארבעה חשובין כמת: עני, ומצורע, וסומא, ומי שאין לו בנים". בטעם הדבר מבאר רבי חיים שמואלביץ (שיחות מוסר; סג):

וביאור הדברים הוא, כי נראה דמה שאמרו "ארבעה חשובים כמת", אין זה סתם צירוף של כמה מקרים אומללים החשובים מיתה, אלא כולם עניין אחד הם ומלמדים זה על זה... והוא הטעם שסומא חשוב כמת, כי בלא חוש הראיה אין האדם מסוגל להרגיש את זולתו, ולהשתתף עמו במצבו, והרי הוא כמי ששרוי לבדו בעולם, וכמת יחשב. נראה שכן הוא בכל הארבעה החשובים כמת שכולם

יסוד אחד להם. ה"בדד ישב" של המצורע זו היא מיתתו, כי מאחר שאינו יכול להיות עם אחרים אינו יכול להרגיש במצבו של הזולת וליתן לו, והרי הוא כמת.

ומטעם זה חשוב כמת גם מי שאין לו בנים, אף שלכאורה מה חסר לו, והרי כל תענוגות העולם עומדים לרשותו? אלא שטבעו של אדם להיטיב בעיקר עם בניו, ואין אדם שבעולם שיכול לקבל טובות כשם שיכולים בניו של אדם לקבל מאביהם, ובאין לו אפשרות זו להיטיב עם הזולת, הרי זה גם כן חשוב כמת.

כוח ההולדה מטרתו להיטיב. הקב"ה ברא את העולם כדי שתהיה בו אפשרות להיטיב לברואיו, כך האדם קיבל כוח ואפשרות להיטיב. במקום הנתינה הגדול ביותר, נמצא יצר ותאוה נוראה לקבל בלא תמורה. כוח זה ניתבה שרה כל ימיה בשמחה לקיום רצון ה' שלא יהיה לה ילדים.

אברהם מתעלם מהנבואה

בהקדמה זו נלמד נקודה נוספת בפרשה. אברהם שולח את אליעזר לחפש בן ליצחק. ויש להבין, פרשת וירא מסיימת (בראשית כב, כ): "ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה ילדה מלכה גם הוא בנים לנחור אחיך", אחר אלו דברים נאמרה נבואה זו לאברהם? וברש"י: "בשובו מהר המוריה היה אברהם מהרהר ואומר אילו היה בני שחוט כבר היה הולך בלא בנים, היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, בשרו הקב"ה שנולדה רבקה בת זוגו, וזהו "אחרי הדברים האלה" הרהורי דברים שהיו על ידי עקידה".

אברהם חשק בכל לבו לעקוד את יצחק. אף שאמר לו הקב"ה כמובא ברש"י (בראשית כב, יב): "כשאמרת לך קח מוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך שחטהו אלא העלהו, אסקתיה אחתיה", חשב אברהם אמנם זכיתי לעמוד בניסיון העקידה ובשחיטת האיל חשוב הדבר כאפרו של יצחק צבור על המזבח, אך למעשה לא זכיתי ולא הוקרב יצחק, ומדוע? אין זאת מפני שלא נישא, ואם היה קרב לא היה משאיר אחריו זרע. ואכן, אילו הייתי מחתן את יצחק, והיה ליצחק דור המשך, היה זוכה לצייווי הקב"ה לשחוט את יצחק. לכך נצטער מדוע לא חיתנתי את יצחק עם בנות ענר אשכול וממרא.

בישרו הקב"ה, ניסיוןך היה להעלות את יצחק לעולה, ועם זאת, אין לך להרהר מדוע לא השאתו עם בנות אחרים, ואין הקולר על שלא נשא אשה תלוי בצווארך, דאין אלו בנות זוגו אלא בת בתואל. וגם אם היית רוצה, לא היה עולה ניסיוןך יפה כשאין זו בת זוגו. ומעתה יש להקשות, מדוע אליעזר מנסה את רבקה לראות האם היא מתאימה לבית אברהם, הלא שלוש שנים קודם לכן אברהם יודע בנבואה שהיא המיועדת להיות אשתו של יצחק. מדוע לא אמר אברהם אבינו כששלח את אליעזר חרן, לך תחפש את רבקה, היא המיועדת ליצחק. מדוע הוזהר אליעזר להתפלל שיעשה נס וידע מי זאת המיועדת?

"הקרה נא לפני היום"

למדים אנו את חובת השתדלות. לכך אומר הפסוק (בראשית כד, יא-יב): "ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת. ויאמר ה' אלוקי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם". בלשון הפסוק כתוב שהגיע אליעזר לחרן לעת ערב, ולמרות זאת מבקש "הקרה נא לפני היום". וכי כך הדרך שמבקש מהקב"ה שיעשה הכל מיד ובחפזה?

וביותר, מדוע כל המעשה היה במהירות (בראשית כד, טו-כ), "ויהי הוא טרם כלה לדבר (רבקה יצאה מביתה כבר קודם, כדי שבשעת סיום התפילה כבר תהיה במעייני)... וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמאיני נא מעט מים מכדך. ותאמר שתה אדני ותמהר ותרד כדה על ידה ותשקהו... ותמהר ותער כדה אל השקת ותריך עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו". מדוע היה צריך למהר כל כך, וכי שברירי שניות אלו יועילו? מבאר הרב מבריסק (חידושי מרן רי"ז הלוי; בראשית כב, יז):

"וירץ העבד לקראתה". יש לומר דהוא בא לשם לעת ערב כדכתיב בקרא, והוא התפלל "הקרה נא לפני היום" (בראשית כד, יב), שהכול יהיה נעשה עוד מבעוד יום, ובזה רצה לדעת אם הצליח ה' דרכו כמפורש בהפסוקים, ולכן רץ לקראתה במהירות, שבאופן אחר אי אפשר היה כלל שהעניין יהיה נגמר עוד מבעוד יום, וזהו שאמר הכתוב אחר כך (בראשית כד, יח-כ) "ותמהר ותרד כדה על ידה" וגו', "ותמהר ותער כדה אל השקת" וגו', שהכול היה נעשה בזריזות יתרה בכדי שיגמר בו ביום, כמו שהתפלל.

ובזה ראה תכלית ההצלחה שנתקיים כמו שאמר לו אברהם (בראשית כד, מ): "ישלח מלאכו אתך והצליח דרכך", דבלא הצלחה מיוחדת מאת ה', אי אפשר היה בשום אופן שהכול יהיה עשוי בזמן קצר כזה, דאין לומר שהכתוב בא לספר זריזותה של רבקה, דאם כן מה היה לו לאליעזר לספר זאת לבתואל וללבן, וגם להלן בדברי אליעזר כתיב (בראשית כד, מו) "ותמהר" וגו', אלא ודאי דסיפר להם זאת שיראו גודל הצלחתו [כמו שאמר להם אחר כך (בראשית כד, נו) "וה' הצליח דרכי"] שהכול נעשה פה בהצלחה מיוחדת מאת ה' ולא נפל מתפלתו דבר וכמו שכתבתי.

ויש לומר עוד דזהו גם כן מאי דכתיב (בראשית כד, טו) "ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יצאת" וגו', דגם זה היה נצרך להעניין שתצא קודם שיכלה תפלתו, ובלא זה לא היה אפשר בשום אופן להעשות הכול ברגעי מספר עד בוא היום, ולכן סיפר להם זאת כדכתיב (בראשית כד, מה) "אני טרם אכלה לדבר אל לבי" וגו', שיראו כי הכול נעשה פה מאת ה', וכל זה היה צריך בשביל שלא יעכבו ולא יאחרו כמבואר להלן. ודוק.

הרי לנו שנתקבלה תפלתו ועוד באותו היום הקרה הקב"ה לפניו את רבקה. מפני שהכול משמים יכל אליעזר להעז לבקש זאת.

בין השגחה למקרה

בדרך זו מבאר הרב שמשון פינקוס (בספרו תפארת התורה) את לשון הפסוק (בראשית כד, יב):

נראה לבאר את הלשון מקרה. דהנה אצל רות כתיב (רות ב, ג) "ויקר מקרה חלקת השדה לבועז", ולכאורה תמוה שנקט הכתוב לשון מקרה, כשבמעשה זה תלוי כל עתידו של מלך המשיח. ובבבא בתרא (דף צא:) אמרו שרות נקראת אמא של מלכות, היינו לכאורה, כמו שעם ישראל יכל לצאת רק מארבע אמהות, כן מלכות בית דוד ומשיח צדקנו יוצא רק מרות, ואם כן כאשר סיבב השם יתברך שתזדמן לשדה של בועז, איך מכנים זה בלשון מקרה.

אבל באמת מהי מציאות מקרה. כגון אם נפל עלה מעץ ונח במקום מסוים, קוראים לזה מקרה. ומה זו השגחה ומה זה מקרה, השגחה פירושה שיצאה הכרזה בשמים שעלה פלוני ייפול במקום פלוני, וההכרזה הולכת מעולם לעולם, והולכת ממלאך למלאך, שהמלאכים המה מדרגות מדרגות, עד שמגיעה למלאך הקרוב לעולמנו והוא מכוון העלה למקום פלוני. אבל כשאין זה בהשגחה, אלא במקרה, שלא יצא על זה הכרזה, ואין אף מלאך או שרף או חולם חלומות שיודע שדבר זה צריך שיקרה, אלא מציאות הטבע מסוכבת שיקרה כך. ומהי מציאות הטבע, השם יתברך מהווה כל ההוויות, היינו, שמקרה הוא עובדה המופעלת על ידי השם יתברך, לא על ידי מלאך, ולא על ידי שר, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו; וזו ההגדרה הנכונה של מקרה, דבר הקורה בטבע. היינו ההנהגה של השם יתברך כשהוא בבחינה של בכבודו ובעצמו.

מקרה הוא ממנו יתברך בעצמו

וזה מה שהיה אצל רות. שהזדמנותה של רות לשדה בועז היה מעשה השם יתברך בכבודו ובעצמו; ולמה באמת היה צריך דווקא הנהגה זו של מקרה, ולא נס רגיל. משום הפחד מפני השטן, שאם תצא ההכרזה, הנה רות מגיע לשדה בועז, הרי מזה יצא דוד המלך ומלך המשיח, מיד יבוא השטן ויקטרג בכל כוחו ויעשה כל מה שיוכל כדי לעכב, אבל כאשר זה היה במקרה, בהנהגה נעלמת ונסתרת, ממעשה השם מעיקרא בבריאת העולם במעשה בראשית, זו מציאות שאי אפשר לקטרג עליה ולעכב. שזה בכבודו ובעצמו של השם יתברך.

וזה מה שביקש אליעזר, "הקרה לפני היום" (בראשית כד, יב), שיעשה השם, שבמקרה תהא רבקה כאן, לא שישלח מלאך מבחורין, אלא שבמהלך מעשה בראשית יסוכב העניין שבמקרה תהיה כאן, היינו שיבוא ממעשה השם יתברך בכבודו ובעצמו.

ונמצא שגדול מקרה מהשגחה. השגחה נעשית על ידי המלאכים. המקרה נעשה על ידי הקב"ה בכבודו ובעצמו. ואף השידוך אינו נעשה על ידי השגחה, השידוך נעשה במעשה ה' בכבודו ובעצמו.

יצחק בודק את צדקות רבקה

אף כך למדים אנו מבואה של רבקה מחרן, (בראשית כד, סו-סז) "ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה", וברש"י: "גלה לו נסים שנעשו לו שקפצה לו הארץ (בראשית רבה ס, טו) ושנודמנה לו רבקה בתפלתו". ואפשר להוסיף שסיפר לו שזכה לקיים את מצוות ביקור חולים והלווית המת מכיון שניסה בתואל אביה להרעילו ומת... אך יצחק לא מקבל את הדברים כפשוטם, "ויבאה יצחק האהלה שרה אמו", וברש"י: "ויבאה האהלה ונעשית דוגמת שרה אמו, כלומר והרי היא שרה אמו, שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מערב שבת לערב שבת, וברכה מצויה בעיסה, וענן קשור על האהל, ומשמתה פסקו, וכשבאת רבקה חזרו" (בראשית רבה ס, טז). ורק אז, "ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו".

ביאור הדברים, הרמב"ן מקדים לחומש שמות:

והנה הגלות איננו נשלם עד יום שובם אל מקומם ואל מעלת אבותם ישוּבו. וכשיצאו ממצרים אף על פי שיצאו מבית עבדים עדיין יחשבו גולים כי היו בארץ לא להם נבוכים במדבר וכשבאו אל הר סיני ועשו המשכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלות אבותם שהיה סוד אלוך עלי אהליהם והם הם המרכבה ואז נחשבו גאולים ולכן נשלם הספר הזה בהשלימו ענין המשכן ובהיות כבוד ה' מלא אותו תמיד.

רק כאשר ראה יצחק את המשכן בבית רבקה בהתגלמותו כבבית שרה אמו. נר דלוק - דוגמת נר המערבי שבמשכן. ענן קשור - דוגמת ענני הכבוד. ברכה בעיסה - מעין לחם הפנים. ואף ראה מלאכים בביתה, הבין שבכוח מעשה החסד אפשר להקים עמה משכן, יכל יצחק לישא את רבקה.

המבחן לאשה - מדת החסד

בעיקריות מדת החסד בבניין העולם, מבאר רבי אליה שווי (רוח אליהו בראשית עמוד 180):

מנהג העולם, משנים קדמוניות, שמעמידים החתן למבחן, לעמוד על תוכנו. לעומת זאת לא שמענו שיעמידו את הכלה למבחן. לאמיתו של דבר, בתורה לא מצינו איך לבחון חתן, אבל איך לבדוק כלה מצאנו ראינו. אליעזר עבד אברהם, כאשר נשלח ליקח אשה ליצחק, בדק את רבקה במדת החסד. הוא ביקש לראות אם בעלת חסד היא, כאומרו (בראשית כד, יד) "והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני". צריך להבין מה ראה לבדוק אותה דוקא במדת החסד. הן אמת שמדה זו היא אחת ממעלותיהן של ישראל, היותם גומלי חסדים (יבמות דף עט.), אבל מדוע דוקא במדה זו יש לבחון את הכלה?

נדמה שההסבר הוא כך: איתא בגמרא (ברכות דף יז.) "נשים במאי זכיין באקרובי בנייהו לבי כנישתא ובאתנוי גברייהו כי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן. מסבירים המפרשים (עיין יערות דבש א, א) שהשאלה היא, במה יש להן לנשים זכות התורה. אמת שיש להם זכויות אחרות, אבל כיצד יהיה להם זכות של תורה? על כך השיבו כי במה שהאשה מסייעת לבעלה ולבניה להשלים את עצמם בתורה, בכוח זה יש לה את זכות התורה.

יצירת האשה - גמילות חסד ברוחניות

כמו כן אומרים חכמינו ז"ל (יבמות דף סג.) במעלת האשה - "דיינו שמגדלות את בנינו". נמצא אם כן, שכל שלימותה של האשה היא במה שמסייעת לזולתה להשלים את עצמו. זה הוא חסד. ורק בכוח חסד זה יכולה להשתלם בעצמה. לבוא אל השלימות. ולכן דוקא במדה זו נכון לבדוקה, להוכיח אם יש לה את הכלי העיקרי שהיא צריכה בשביל להגיע לשלימותה.

באמת נדמה אף יותר מכך. על הכתוב בפרשת בראשית (בראשית ב, יח) "ויאמר ה' אלוקים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו", מפרש רש"י, "לא טוב היות האדם לבדו", שלא יאמרו שתי רשויות הן, הקב"ה יחיד בעליונים ואין לו זוג בתחתונים ואין לו זוג" (פרקי דרבי אליעזר, יא) - כלומר אם יהיה האדם יחיד בתחתונים יהיה בכך מקום לטעות בו, כפי שבאמת טעו מלאכי השרת (בראשית רבה ח, י), לזאת אעשה לו עזר כנגדו, כדי שלא יהיה עוד מקום לטעות בו. נמצא אם כן שעצם יצירת האשה היה בה משום

גמילות חסד - גמילות חסד ברוחניות, בכך שעם יצירתה נסתלק הטעות, שלא יהיה עוד מקום לטעות באדם. לכן דוקא במדת החסד באה האשה לידי השלמה, ודוקא במדה זו נכון לבודקה.

יסודות הבית

על הכתוב (בראשית כד, א) "וה' ברך את אברהם בכל", רבו הפירושים, מה כוונת "בכל". ראיתי בזה פירוש מחודש מהחסידי יעב"ץ זצ"ל (בפירושו על אבות ה, כא) שבירכו ה' יתברך באלו המעלות המבוארות בארבעה משניות במסכת אבות (ה, טז-יט) המתחילות בתיבת "כל": א) "כל אהבה שהיא תלויה בדבר בטל דבר בטלה אהבה, ושאינה תלויה בדבר אינה בטלה לעולם. ב) כל מחלוקת שהיא לשם שמים סופה להתקיים, ושאינה לשם שמים אין סופה להתקיים. ג) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו. ד) כל מי שיש בידו שלשה דברים הללו, עין טובה, ורוח נמוכה, ונפש שפלה, מתלמידיו של אברהם אבינו". זאת אומרת, בכל המעלות האלו שהאיש הישראלי צריך אותם, בירך ה' יתברך את אברהם. אהבתו אל ה' יתברך היתה אהבה שאינה תלויה בדבר. הוא ניהל מחלוקת עם כל העולם אבל היתה זו מחלוקת לשם שמים. הוא זכה וזיכה את הרבים. כמו כן היו לו את שלשת המדות הטובות, עין טובה, רוח נמוכה, ונפש שפלה.

כמדומני שניתן לומר שכל המעלות הללו דרושים במיוחד עבור בנין בית נאמן בישראל. האהבה צריכה להיות אהבה שאינה תלויה בדבר. אהבה אמיתית הבנויה על תכלית משותף, להרבות כבוד שמים בבריאה, שזה תכלית יצירת האדם. כאשר יש לשניהם תכלית שווה, אהבתם הינה אהבה שאינה תלויה בדבר, וקיימת לעד. עם זאת, לא ימלט שתעורר מזמן לזמן איזשהי מחלוקת בבית, שכן מטבע הדברים יש לכל אחד דעה משלו, כדאיתא (ברכות דף נח). כשם שאין פרצופיהן שוות כך אין דיעותיהן שוות. אף על פי כן, כל זמן שהיא מחלוקת לשם שמים, שדעת האדם אינה נובעת מצד אנוכיותו, אלא כל כולה לשם שמים, סופה להתקיים, וישתוו ביניהם. לא כן אם היא בנויה על אנוכיות, אין זו מחלוקת ראויה.

מלבד זאת, כאשר מעמידים בית של תורה ויראת שמים. צריך לזכור ולדעת את התכלית הרצויה, שלא יהיה זה רק עבור עצמם, אלא יהיה זה בית שבו זוכים ומזכים את הבריות. מעלות אלו, יחד עם השלשה מדות טובות, עין טובה, רוח נמוכה, ונפש שפלה, הם הברכה שבירך הקב"ה את אברהם, והם הם היסוד שעליו אפשר לבנות בית יהודי.

כדי להקים בית אין די בהתאמה, זקוקים לחסד. הבית המושתת על מדות טובות, על רצון להיטיב לבריות, יהיה בית נאמן ויציב.

זכוך הגר בעשר שנים

במדת החסד זכה אליעזר עבד אברהם להיהפך מארור לברוך. נלמד דרגת עבדי האבות. מבאר רבי אייזיק שר (לקט שיחות מוסר א, עמוד 43):

אבל מה שהורונו חז"ל ברום מעלת עבדי אבות הוא, שאליעזר עבד אברהם זקן ויושב בשיבה היה, והיה דולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים (יומא דף כח:). "ושהיה זיו איקונין שלו דומה לאברהם" "והיה שליט ביצרו כמותו" (בראשית רבה נט, ח). וכל מי שיש לו לב מבין הרי הוא מבין דבר לאשורו, שהעבד הזה היה תלמיד מובהק של אברהם אבינו. לא עבודת עבד עבד בבית ובשדה, אלא בפרדס החכמה טייל עם רבו, והתחנך אצלו להשיג שלמות של עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, להיות שליט ביצרו כמו רבו, עד שעלה להיות זקן ויושב בשיבה. לא לחדש תורה משכלו ודעתו, אלא להיות דולה ומשקה מתורתו של רבו לאחרים, נתן לו רבו רשות להורות, והוא היה תלמיד נאמן שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו, וכך עלה בשלמות על פי תורת רבו עד שזכה לתקן את נפשו ולעקור מתוכו את הארור שירש מאבותיו בני חם אבי כנען ונכתב בתורה בשם "ברוך השם" (בראשית רבה ס, ז). ונמנה בין אלה שנכנסו בחייהם לגן עדן (דרך ארץ זוטא, א).

וכן הורונו חז"ל (בראשית רבה מה, א) רום מעלת הגר שפחת שרה שהייתה גדולה הרבה יותר מאליעזר עבד אברהם, "אמר רבי שמעון בר יוחאי, הגר בתו של פרעה מלך מצרים היתה, וכיון שראה פרעה מעשים שנעשו לשרה בביתו, נטל בתו ונתנה לו, אמר מוטב שתהיה בתי שפחה בבית זה ולא גבירה בבית אחר". אברהם אבינו היה אצל פרעה בשנת ע"ה לימי חייו כמפורש בסדר עולם, (מובא

ברש"י בראשית כא, לד). ומקץ עשר שנים נתנה שרה אותה לאברהם לאשה. והנה בזמן קצר של עשר שנים הצליחה לעלות בשלמות, ולהזדכך כל כך עד שעקרה מתוך נפשה את הארור שירשה מבית אביה שהיה מזרע חם, ונתדבקה בברוך שזכתה להיות אשה לאברהם שהוא ברוך ה' מעצמו ומאבותיו, ואליעזר שהיה אצל אברהם דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים בשנת ע"ג לימי חייו, (כמבואר בתוספות ברכות דף ז:). אמר לו אברהם שאי אפשר לקחת בתו בעד יצחק, מפני שבני ברוך ואתה ארור ואין ארור מתדבק בברוך, ורק בזו השליחות שהלך בתם לבב להביא אשה בעד יצחק ממשפחת אברהם, זכה לצאת מכלל ארור ונכתב עליו בתורה התואר "ברוך השם". ואותה השליחות שעשה אליעזר היתה בשנת ק"מ לחיי אברהם. הרי שעברו ס"ז שנים עד שזכה להזדכך לצאת מכלל ארור ולהקרא בשם ברוך ה'...

הגר לימדה מדעתה

אחרי שהצלחנו בעזר ה' יתברך להתרומם אל על להשכיל ברוח חז"ל ולעמוד בסוד קדושים, בהכרת רום מעלת האבות הקדושים ותלמידיהם הגדולים, שהאדון עם עבדו, הגבירה עם שפחתה היו כהנים המשמשים במקדש ה'. בביתו של אברהם אבינו שהשכינה היתה שרויה שם תמיד, ועבודתם כל היום היה רק לזכך ולטהר כל כחות הנפש ומצפוני הלב, עד שיהיו כמו אספקלריא מאירה לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, - נשכיל לדעת עומק הדבר מה היה לשרה אמנו עם הגר שפחתה, שבהשקפתנו השטחית הענין נעלם מהבנתנו, והכל מתפלאים למה זה הקפידה שרה אמנו כל כך על הגר, שגם את אברהם תבעה בחזקה, באמרה "ותרא כי הרתה ואקל בעיניה", וכשהסכים לה אברהם ואמר, "שפחתך בידך עשי לה הטוב בעיניך", "ותענייה שרי ותברח מפניה", והאיך אפשר להעלות על הדעת על שרה אמנו שתעשה עול חלילה, לענות את השפחה עד שתברח מפניה שאם חטא חטאה השפחה היה לה לענוש אותה כראוי לה או לגרשה מעל פניה, אבל לענות אותה עד שתברח מעצמה, אין זו מדת החסד של אברהם.

אבל עתה נתגלה לפנינו עומק הדבר... עבודתה של הגר אצל גבירתה שרה, הייתה כמו אותה העבודה של אליעזר אצל אדונו אברהם, דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, תלמיד נאמן כייף לרבו, שאפילו כשנתן לו רבו רשות להיות זקן ויושב בישיבה, לא אמר דבר שלא שמע מפי רבו, וישיבתו הייתה רק ענף לישיבת רבו, וכן הגר הייתה כל ימיה מתורגמנה של שרה, לפרש תורת גבירתה לפני המטרוניות הבאות ללמוד משרה, אבל כשהתרוממה למדרגה זו להיות אשה לאברהם, גבירה כמו שרה, ושרה הייתה שולחת המטרוניות לשאול בשלומה, טעתה לדמות בנפשה שהיא באמת גדולה כמו שרה, לא היתה כייפת עוד לשרה כמו אליעזר לאברהם, והתחילה לחדש דברים מדעתה ולא לתרגם ולפרש תורת גבירתה, גם חלקה באיזה ענינים על שרה, ואמרה לפני המטרוניות שישמעו אליה ולא לשרה כי היא גדולה משרה, שהיא זכתה להריון מאברהם, על זה הקפידה שרה. על חיי כבודה וצער לא חסה כלל, על הכל ויתרה! בשביל עשיית חסד, אבל על האמת על התורה לא הייתה יכולה לותר, לחדש ולקיים תורה עד שלא נתנה, ידעה שרה שרק אברהם אבינו הגיע לזה ולא תלמידיהם שבכל רום מעלתם יכולים הם רק להשכיל ולהבין דברי רבותיהם, אבל לא להשכיל את התורה בטעמיה וסודותיה כפי אמתתה מדעתם, ובשביל תורת האמת שלא תשתבש על ידי תלמיד שלא שמש כל צרכו ולא הגיע להוראה ומורה, צעקה חמס לאברהם שהוא יגער בה שלא תתנהג עוד ברבנות, לחלוק על שרה ולומר לפני התלמידות הבאות ללמוד שהיא גדולה וטובה משרה... וכשהמלאך העמידה על האמת, שאיננה גדולה כמו שרה וצריכה להיות כייפה לגבירתה, כמשפט התלמיד שצריך להיות כייף לרבו, ושרק באופן זה תהיה גם גבירה בבית אברהם כרצון שרה העושה חסד עמה, ותהיה אשה לאדונו לאברהם ותזכה לכל הברכות שהבטיחו לה מן השמים, - חזרה לבית אברהם להיות מתורגמנה של שרה להשקות מתורתה של שרה, ולהיות אשה לאברהם כרצונה של שרה שנתנה אותה לאברהם להבנות בזכות של חסד זה שאין דוגמתו בעולם.

הגר למדה שעליה לקבל את מרות גבירתה, ללמד תורה כפי שקיבלה משרה. ללמדנו, על אף שצריך לגמול חסד ככל היכולת, אך עד לימוד תורה שלא כאמתה של תורה. על כך אי אפשר להבליג. למדת החסד יש הגבלות, עליה להיות מתוך אמתתה של תורה ולא להיפך.